

УДК 631.158:333.88.7

Велієва В.О., к. е. н., доцент[©]

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛУ У СТЕПОВІЙ ТА ЛІСОСТЕПОВІЙ ЗОНАХ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті досліджено окремі фактори впливу на ефективність використання персоналу у сільськогосподарських підприємствах. Базою дослідження було обрано персонал сільськогосподарських підприємств Харківської області. Усі сільськогосподарські підприємства Харківської області розподілені з урахуванням природно-кліматичних умов на степову та лісостепову. В процесі аналізу було виділено фактори, які за економічною логікою та за вимогами надійності відповідали кореляційно-регресійному аналізу. Фактори, що використовувалися у дослідженні обиралися, з врахуванням структури виробництва, розмірів підприємств та ефективності їх діяльності. В результаті дослідження було встановлено, що при збільшенні розміру підприємства простежується зниження ефективності використання персоналу. Збільшення концентрації виробництва сприяє підвищенню ефективності використання персоналу. Щодо показника ефективності виробництва, то наявіть незначне підвищення рівня рентабельності виробництва продукції рослинництва сприяє суттєвому підвищенню ефективності використання персоналу.

Ключові слова: ефективність, персонал, рентабельність, мультиколінеарність, кореляція, концентрація, лісостеп, степ, стимулювання, продуктивність праці.

Постановка проблеми. Сільськогосподарське виробництво України є одним із найбільших і найважливіших секторів економіки. Від рівня його розвитку, стабільноті функціонування, особливо сільського господарства, залежать стан економіки і продовольча безпека держави, розвиток зовнішнього і внутрішніх ринків, матеріальний рівень життя населення. Актуальним завданням економічних перетворень є пошук оптимальних шляхів розвитку ринку праці.

На сьогодні для сільського господарства України характерним є нераціональне забезпечення сільськогосподарських підприємств персоналом та низька ефективність його використання. Як наслідок цього, отримуємо спад виробництва та кризові явища в економіці, низький рівень життя та праці на селі, що, значною мірою, обумовлює подальше скорочення персоналу та погіршення його якісних характеристик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Персонал сільськогосподарських підприємств та ефективність його використання постійно знаходяться в полі зору як вітчизняних, так і зарубіжних науковців.

[©] Велієва В.О., 2014

Дослідженю діяльності персоналу сільськогосподарських підприємств та ефективності його використання присвячено праці таких вітчизняних вчених – економістів, як: Д.П. Богиня, О.А. Богуцький [1], В.К. Горкавий, В.С. Дієсперов [2], Т.І. Олійник [4], Л.І. Михайлова [6], В.Й. Шиян, та ін. У своїх працях автори розглядають різноманітні проблеми діяльності персоналу, функціонування ринку аграрної праці. Та, все ж таки, не зважаючи на значну актуальність, проблеми щодо ефективності використання персоналу сільськогосподарських підприємств України ще мають багато невирішених питань.

Мета дослідження. Метою даної статті є дослідження зв'язку між ефективністю використання персоналу сільськогосподарських підприємств Харківської області та окремими факторами виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність виробництва як економічна категорія відображає дію об'єктивних економічних законів, яка виявляється в результаті виробництва. Вона є тією формою, в якій реалізується мета суспільного виробництва. Як економічна категорія, вона нерозривно пов'язана з необхідністю максимального задоволення матеріальних і культурних потреб населення. У зв'язку із цим, підвищення ефективності суспільного виробництва є збільшення обсягів сукупного продукту та національного доходу для задоволення потреб безпосередніх виробників і суспільства в цілому при найменших сукупних витратах на одиницю продукції [1, С. 186-187].

Найбільш узагальнюючим показником ефективності використання персоналу є рівень виробництва валової продукції на 1 працівника. В процесі нашого дослідження, нами було поставлено за мету виявити фактори впливу на цей показник та оцінити цей вплив.

Як об'єкт дослідження ми обрали сільськогосподарські підприємства Харківської області, які розділили відповідно до природно-кліматичних зон на лісостепову та степову. За даними Головного управління статистики в Харківській області, у 2011 році налічувалось 502 сільськогосподарських підприємства, з них до складу лісостепової зони входило 289, а степової – 213 відповідно.

У процесі аналізу було виділено фактори, які за економічною логікою та за вимогами надійності відповідали кореляційно-регресійному аналізу. Виходячи із цього, залежною величиною було обрано величину валової продукції (у постійних цінах 2010 року) на одного працівника, а факторами впливу взяті наступні показники:

- питома вага товарної продукції галузі рослинництва в загальному обсязі товарної продукції на підприємстві;
- валова продукція на 100 га сільськогосподарських угідь;
- рівень рентабельності галузі рослинництва.

Якщо ж більш детально з'ясувати, чому саме вони були обрані, то слід відмітити наступне:

1. Кожен із перелічених факторів мав парний коефіцієнт кореляції залежною величиною, хоча і не суттєвий, але надійний.

2. Крім того, самі фактори між собою не мали суттевого зв'язку і, таким чином, можемо стверджувати, що ми уникнули мультиколінеарності.

3. За економічною логікою, показник питома вага товарної продукції, у відповідних моделях є фактором структури виробництва; валова продукція з розрахунку на 100 га сільгоспугідь – фактором розміру підприємства; а рівень рентабельності характеризує ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства. Таким чином, були охоплені різні сфери діяльності підприємства та враховані фактори.

Відмітимо, що в отриманих рівняннях регресій: x_1 – це питома вага галузі рослинництва в структурі товарної продукції сільського господарства; x_2 – валова продукція з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь; x_3 – рівень рентабельності галузі рослинництва.

На основі отриманих результатів ми дійшли висновку, що суттєвих значень зв'язку між залежною величиною і факторами не було встановлено. Так, по Лісостеповій зоні коефіцієнт множинної кореляції становив 0,217, а по Степовій зоні – 0,235.

За допомогою кореляційно-регресійного аналізу ми отримали рівняння регресій, які наведені в табл.1.

Таблиця 1

Залежність між величиною валової продукції (у постійних цінах 2010 року) на одного працівника та окремими показниками по галузі рослинництва у сільськогосподарських підприємствах лісостепової та степової зони Харківської області у 2011 р.*

Природно-кліматична зона	Рівняння регресії	Коефіцієнт множинної кореляції (R)
Лісостепова	$y = -60,63 + 1,36x_1 + 0,02x_2 + 0,98x_3$	0,217
Степова	$y = 18,99 + 0,83x_1 - 0,0004x_2 + 0,30x_3$	0,235

*Джерело: власні розрахунки за даними Головного управління статистики в Харківській області.

Причина цього полягає в тому, що в наших сукупностях були доволі суттєві коливання досліджуваних показників, і, більш того, безумовно, ми враховуємо не всі фактори. Однак, розширення моделі за рахунок додаткового залучення факторів, як було встановлено авторами, призводило до значного скорочення надійності отриманих результатів.

Аналізуючи конкретні дані коефіцієнтів регресій, ми бачимо, що по всіх природно-кліматичних зонах значно збільшилась концентрація виробництва, тобто питома вага галузі рослинництва в структурі товарної продукції сільського господарства, що позитивно впливало на зростання продуктивності праці. Щодо показника розміру підприємства, то по лісостеповій зоні таке зростання теж мало місце, хоча зв'язок був не дуже суттєвим. Так, збільшення у сільськогосподарському підприємстві валової продукції з розрахунку на 100 га

площі сільськогосподарських угідь призводило до збільшення продуктивності праці лише на 20 грн.

У той же час, відмітимо, що в сільськогосподарських підприємствах степової зони цей показник мав, хоч і не досить значне, та все ж від'ємне значення. Тобто, збільшення площі сільськогосподарських угідь призводило до незначного скорочення продуктивності праці.

Нарешті третій показник – рівень рентабельності в усіх моделях мав позитивне значення, хоча і на різному рівні. Так, в лісостепової зоні зростання рівня рентабельності галузі рослинництва на 1% призводить до зростання продуктивності праці в середньому на 980 грн., а по сільськогосподарських підприємствах степової зони це зростання становило в середньому 300 грн. Такі суттєві коливання досліджуваного показника наштовхують на думку про реальну відсутність системи стимулювання персоналу залежно від кінцевих результатів господарювання, оскільки вплив стимулюючих заходів на продуктивність праці, а через них і на заробітну плату повинен бути реальним. Суттєва зміна цього показника є свідченням хаотичності і відсутності системи стимулювання. Іншими словами, це означає, що із збільшення обсягів виробництва матеріальне стимулювання персоналу має не систематичний характер.

Висновки. Отже, в результаті дослідження впливу окремих факторів на ефективність використання персоналу, було встановлено, що збільшення концентрації виробництва, тобто питомої ваги галузі рослинництва в загальному обсязі товарної продукції сільського господарства, сприяє підвищенню ефективності використання персоналу. В свою чергу, збільшення розмірів підприємства, не суттєво впливає на ефективність використання останнього, а в сільськогосподарських підприємствах степової зони, взагалі, простежується обернений зв'язок між показниками. Тобто, при збільшенні розміру підприємства простежується зниження ефективності використання персоналу. Щодо показника ефективності виробництва, то було встановлено, що навіть незначне підвищення рівня рентабельності виробництва продукції рослинництва сприяє суттєвому підвищенню ефективності використання персоналу.

Література

1. Бугуцький О.А. Демографічна ситуація та використання людських ресурсів на селі / О.А. Бугуцький. – К.: IAE, 1999. – 280 с.
2. Дієсперов В.С. Економіка сільськогосподарської праці / В.С. Дієсперов. – К.: IAE УАН, 2004. – 287с.
3. Лисак О.І. Використання трудового потенціалу села на ринку аграрної праці Запорізької області / О. І Лисак // Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. – 2013. – №65. – С.95 – 102.
4. Олійник Т.І. Соціально-економічні чинники формування рівня трудозабезпеченості сільськогосподарських підприємств України / Т.І. Олійник // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економіка АПК і природокористування». – 2011. – № 3. – С. 63 – 74.

5. Турова Т.В. Управління персоналом в системі антикризового менеджменту / Т.В. Турова // Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент». – 2013. – № 6-7. – С. 69 – 73.
6. Михайлова Л.І. Управління персоналом /Л.І.Михайлова : Навч. посібник. – К.: Цент наук.літератури, 2007. – 248 с.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

Аннотация

В статье исследованы отдельные факторы влияния на эффективность использования персонала в сельскохозяйственных предприятиях. Базой исследования были выбраны персонал сельскохозяйственных предприятий Харьковской области. Все сельскохозяйственные предприятия Харьковской области распределены с учетом природно-климатических условий на степную и лесостепную. В процессе анализа было выделено факторы, которые по экономической логике и требованиям надежности соответствовали корреляционно-регрессионному анализу. Факторы, которые использовались в исследовании избирались с учетом структуры производства, размеров предприятий и эффективности их деятельности. В результате исследования было установлено, что при увеличении размера предприятия прослеживается снижение эффективности использования персонала. Увеличение концентрации производства способствует повышению эффективности использования персонала. Относительно показателя эффективности производства , то даже незначительное повышение уровня рентабельности производства продукции растениеводства способствует существенному повышению эффективности использования персонала.

Ключевые слова: эффективность, персонал, рентабельность, мультиколинеарность, корреляция, концентрация, лесостепь, степь, стимулирование, производительность труда.

Summary

The article examines some factors influencing the efficiency of personnel in agricultural enterprises. Base for the study were selected by the staff of the agricultural enterprises of Kharkov region. All agricultural enterprises Kharkiv region are distributed based on natural-climatic conditions on the steppe and forest-steppe . In the course of the analysis was to identify factors that economic logic and reliability requirements consistent correlation-regression analysis. Factors that were used in the study were selected based on the structure of production, size of enterprises and their performance. The study found that increasing the size of the company can be traced reduction efficiency of the staff. Increasing the concentration of production in more efficient use of personnel. Relative measure of production efficiency, even a slight increase in the level of profitability of crop production contributes substantially more efficient use of personnel.

Key words: efficiency, staff, profitability, multikolinearnist, correlation, concentration, steppe, incentives, productivity.

Рецензент – к.е.н., доцент Гачек Т.С.